ޢަހްދު ވަފާތެރިވުން

ފައްޔާޒު ޢަލީ

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله صلى الله عليه وسلم أما بعد،

ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވަޙީ ކުރެއްވި قرآن ގައި مؤمن ންގެ ސިފަ ބަޔާންކުރައްވަމުން އެމީހުންނަކީ عهد އަދި ކަމާ ހިތާ މީހުންކަމުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾﴾ المؤمنون:

٨ މާނައީ: "އަދި އެބައިމީހުންނީ އެބައިމީހުންނާ ޙަވާލުކުރެވިފައިވާ أمانة ތަކާއި އެބައިމީހުން ކޮށްފައިވާ عهد ތަކަށް ރައްކާތެރިވާ މީހުންނެވެ."

އަދި مشهور حديث أبو سفيان ގައި ވަނީ رسول الله صلى الله عليه وسلم عهد އަށް ކަމޭހިތެވިގޮތް ކަން ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ. އެ حديث ގައި ވެއެވެ. قَالَ فَهَلْ يَغْدِرُ قُلْتُ لاَ، وَنَحْنُ مِنْهُ فِي مُدَّةٍ لاَ نَدْرِي مَا هُوَ فَاعِلٌ فِيهَا. قَالَ وَلَمْ تُمْكِنِّي كَلِمَةٌ أُدْخِلُ فِيهَا شَيْئًا غَيْرُ هَذِهِ الْكَلِمَةِ. "هرقل ސުވާލުކުރިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު غدر ވެރިވެފައިވާ ހެއްޔެވެ؟ އަހުރެން (އެބަހީ: أبو سفيان) ބުނީމެވެ. ނޫނެކެވެ. އަހުރެމެން މިހިރީ އެކަލޭގެފާނާއި އެކު ކުރެވިފައިވާ ސުލްޙައެއްގެ މުއްދަތެއްގައެވެ. މިމުއްދަތުގައި އެކަލޭގެފާނު ކަންތައް ކުރައްވާނެ ގޮތެއް ނޭނގެއެވެ. أبو سفيان ވިދާޅުވިއެވެ. މިކަލިމަ ނޫނީ ތިމަންނާއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް އިތުރުކޮށްލެވޭ ގޮތެއް ނުވިއެވެ. (އެބަހީ: أبو سفيان އަށް އެކަލޭގެފާނު غدر ވެރިވާ ނުވާނެކަން يقين ވެއެވެ. ނަމަވެސް ހެއްދަވާނެ ގޮތެއް ނޭނގޭތީ ވިދާޅުވިއެވެ.)" أبو سفيان رضي الله عنه އާ ދެއްވި جواب ގެ އަލީގައި هرقل ބުނެއެވެ. وَسَأَلْتُكَ هَلْ يَغْدِرُ فَذَكَرْتَ أَنْ لاَ، وَكَذَلِكَ الرُّسُلُ لاَ تَغْدِرُ، "ދެން އަހުރެން ކަލޭގެފާނާ ސުވާލުކުރީ އެކަލޭގެފާނު އެއްގޮތަކަށް ވެސް غدر ވެރިވެ ވަޢިދުގެންނަވާ ހެއްޔެވެ؟ ކަލޭގެފާނު ބުނީ ވިދާޅުވި غدر ވެރިވެ ވަޢިދުގެންނަވާ ކަމުގައެވެ. އެހެނިހެން ރަސޫލުން ބޭކަލުންނަކީ غدر ވެރިވެ ވަޢިދުގެންނަވާ ބައެއް ނޫނެވެ."

އަދި އެކަލާނގެ ވަޙީ عهد އާ خلاف ވާ މީހުންގެ ގޮތް ބަޔާންކުރައްވާފައެވެ. ﴿الَّذِينَ عَاهَدْتَ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾﴾ [2] "އެބައިމީހުންނީ، ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނާ عهدކުރެއްވި މީހުންނެވެ. ދެން ކޮންމެ ފަހަރަކު، އެބައިމީހުން، އެބައިމީހުންގެ عهد އުވާލައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން (اللهއަށް) ބިރުވެތިވާކަމުގައި ނުވެތެވެ."

އަދި رسول الله صلى الله عليه وسلم ވަނީ عهد ކުރުމަށް ފަހު އެ عهد އުވާލުމަކީ منافق ންގެ ސިފައެއް ކަމުގައި ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ. عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ "أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا إِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ." تَابَعَهُ شُعْبَةُ عَنِ الأَعْمَشِ.[2] "عبد الله بن عمرو رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. ހަމަ ކަށަވަރުން رسول الله صلى الله عليه وسلم حديث ކުރެއްވިއެވެ. "ހަތަރު ސިފައެއް މީހެއްގެ ކިބައިގައިވާނަމަ އެމީހަކީ خالص منافق އަކަށް ވާހުއްޓެވެ. އޭގެތެރެއިން އެއް صفة ލިބިގެންވާނަމަ އޭނާގެ ކިބައިގައި އެސިފަ ދޫކޮށްލާންދެން ހުންނަން منافق ކަމުގެ ސިފައެއް ވާހުއްޓެވެ. (އެ ސިފަތަކަކީ) "أمانة އެއް ދެވިއްޖެނަމަ އޭނާ خيانة ތެރިވާނެއެވެ. ވާހަކަދައްކާ ނަމަ ދޮގުހަދާނެއެވެ. عهد

އެއް ވެއްޖެ ނަމަ އެއާއި خلاف ވާނެއެވެ. އަދި ޖަވާބުދާރީ ނަމަ ނުބައި އެއްޗިހި ކިޔާނެއެވެ."

އަދި الإمام البخاري ވަނީ މި حديث[3] ތަކުރާރު ކުރައްވާފައެވެ. އެއީ بَاب إِثْمِ مَنْ عَاهَدَ ثُمَّ غَدَرَ وَقَوْلِ اللَّهِ ﴿ٱلَّذِينَ عَٰهَدتَّ مِنۡهُمۡ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهۡدَهُمۡ فِي كُلِّ مَرَّةٖ وَهُمۡ لَا يَتَّقُونَ ٥٦﴾

الأنفال: ٥٦ ގައެވެ. މާނައީ "ބާބު عهد ކުރުމަށްފަހު غدر ވެރިވާ މީހާގެ ފާފައިގެ ބާބާއި އަދި الله تعالى ގެ وحي ބަސްފުޅުގައި ވެއެވެ. "އެބައިމީހުންނީ، ކަލޭގެފާނު އެބައިމީހުންނާ عهدކުރެއްވި މީހުންނެވެ. ދެން ކޮންމެ ފަހަރަކު، އެބައިމީހުން، އެބައިމީހުންގެ عهد އުވާލައެވެ. އަދި އެބައިމީހުން (اللهއަށް) ބިރުވެތިވާކަމުގައި ނުވެތެވެ."

عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ مَا كَتَبْنَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا الْقُرْآنَ وَمَا فِي هَذِهِ الصَّحِيفَةِ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةُ حَرَامٌ مَا بَيْنَ عَائِرٍ إِلَى كَذَا فَمَنْ أَحْدَثَ حَدَثًا أَوْ آوَى مُحْدِثًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ عَدْلٌ وَلَا صَرْفٌ وَذِمَّةُ الْمُسْلِمِينَ وَاحِدَةٌ يَسْعَى بِهَا أَدْنَاهُمْ فَمَنْ أَخْفَرَ مُسْلِمًا فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ وَمَنْ وَالَى قَوْمًا بِغَيْرِ إِذْنِ مَوَالِيهِ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ لَا يُقْبَلُ مِنْهُ صَرْفٌ وَلَا عَدْلٌ[4]

"علي بن أبي طالب رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންމެން قرآن އާއި މި صحيفة ގެ ވާ އެއްޗެއް ފިޔަވައި އެހެން އެއްޗެއް رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ އަރިހުން ނުލިޔުއްވަމެވެ. رسول الله صلى الله عليه وسلم حديث ކުރެއްވިއެވެ. المدينة المنورة ގެ عائر ފަރުބަދައާއި މިވަނި ތަނަށާ ދެމެދު ވަނީ حرمة ތެރިވެގެންނެވެ. އެތަނުގައި އެއްވެސް މީހަކު بدعة އެއް ހުރުއްޓަވައި ނުވަތަ بدعة ވެރިޔަކަށް حماية ދިނީ ނަމަ އޭނާގެ މައްޗަށް الله އާއި ملائكة ތަކުންނާއި ހުރިހާ މީސްތަކުންގެ لعنة ވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ހިސާބުން واجب ޢަމަލެއްވެސް އަދި سنة ޢަމަލެއްވެސް قبول ކުރެވިގެން ނުވެއެވެ. އަދި މިހާރަށް މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން މިހާރު حماية ދިނީ ނަމަ އެ حماية ދިން މިހާރު ހިތަށްވީ ނިކަމެތި މިހާރު ކަމުގައި ވިޔަސް ހުރިހާ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް އެއަށް އެ حماية އާ އެއްގޮތަށް ކަންކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. (މުސްލިމަކު ދިފާޢުގާ މިފަދަ حماية އެއްގައި) މިހާރު غدر ވެރި ވެއްޖެ ނަމަ އޭނާގެ މައްޗަށް الله އާއި ملائكة ތަކުންނާއި ހުރިހާ މީސްތަކުންގެ لعنة ވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ހިސާބުން واجب ޢަމަލެއްވެސް އަދި سنة ޢަމަލެއްވެސް قبول ކުރެވިގެން ނުވެއެވެ. އަދި މިނިވަން ކޮށްދިނުމާ އަމަލު އާނާ މިނިވަން ކުރި މީހާގެ ހުއްދައާއި ނުލައި އެހެން ބަޔަކާ ގުޅުއްޖެ ނަމަ އޭނާގެ މައްޗަށް الله އާއި ملائكة ތަކުންނާއި ހުރިހާ މީސްތަކުންގެ لعنة ވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ ހިސާބުން واجب ޢަމަލެއްވެސް އަދި سنة ޢަމަލެއްވެސް قبول ކުރެވިގެން ނުވެއެވެ."

قَالَ أَبُو مُوسَى حَدَّثَنَا هَاشِمُ بْنُ الْقَاسِمِ حَدَّثَنَا إِسْحَاقُ بْنُ سَعِيدٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا لَمْ تَجْتَبُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا فَقِيلَ لَهُ وَكَيْفَ تَرَى ذَلِكَ كَائِنًا يَا أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ إِي وَالَّذِي نَفْسُ أَبِي هُرَيْرَةَ بِيَدِهِ عَنْ قَوْلِ الصَّادِقِ الْمَصْدُوقِ قَالُوا عَمَّ ذَاكَ قَالَ تُنْتَهَكُ ذِمَّةُ اللَّهِ وَذِمَّةُ رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَشُدُّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ قُلُوبَ أَهْلِ الذِّمَّةِ فَيَمْنَعُونَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ[5]

"أبو هريرة رضي الله عنه ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިޔަބައި މީހުންނަށް ދީނާރެއް ދިރުހަމެއް ނުލިބޭ ދުވަހެއް ވެއްޖެނަމަ ތިޔަބައި މީހުން ކަންކުރާނީ ކިހިނެއް ކަމުނައްތޯ؟ އެކަލޭގެފާނަށް ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ أبو هريرة އެވެ. ކަލޭގެފާނަށް އެހެން ދުވަހެއް އަތުވެދާނެ ކަމަށް ފެނިވަޑައިގަންނަވަނީ ކީއްވެތޯ؟ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. أبو هريرة ގެ ފުރާނަ އެކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައި ވާ ރަސްކަލާނގެ ގަންދީ ބުނަމެވެ. ތެދުވެރި އަދި ތެދުކުރެވިގެންވާ ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްފުޅުގެ ވާހަކައެވެ. (އެބަހީ: رسول الله صلى الله عليه وسلم ގެ ބަސްފުޅުގެ ވާހަކައެވެ.) އެބޭކަލުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އެއީ ކޮން ބަސްފުޅެއް ތޯއެވެ؟ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. الله އާއި އެކަލާނގެ رسول ދެއްވައިފައިވާ حماية އަށް غدر ވެރި ވުމުން الله تعالى ذمي ންގެ ހިތްތައް ހަރުކަށި ކުރައްވާނެ. އެމީހުން ދެމުން އައި جزية ދިނުން ހުއްޓާލާނެއެވެ."

عَنْ سُلَيْمِ بْنِ عَامِرٍ - رَجُلٍ مِنْ حِمْيَرَ - قَالَ كَانَ

بَيْنَ مُعَاوِيَةَ وَبَيْنَ الرُّومِ عَهْدٌ وَكَانَ يَسِيرُ نَحْوَ بِلاَدِهِمْ حَتَّى إِذَا انْقَضَى الْعَهْدُ غَزَاهُمْ فَجَاءَ رَجُلٌ عَلَى فَرَسٍ أَوْ بِرْذَوْنٍ وَهُوَ يَقُولُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَفَاءٌ لاَ غَدْرٌ فَنَظَرُوا فَإِذَا عَمْرُو بْنُ عَبَسَةَ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ مُعَاوِيَةُ فَسَأَلَهُ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- يَقُولُ « مَنْ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ قَوْمٍ عَهْدٌ فَلاَ يَشُدُّ عُقْدَةً وَلاَ يَحُلُّهَا حَتَّى يَنْقَضِىَ أَمَدُهَا أَوْ يَنْبِذَ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ ». فَرَجَعَ مُعَاوِيَةُ.[6]

"سُليم بن عامر -އެއީ حمير قبيلާގެ ބޭކަލެކެވެ.- ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެންވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. معاوية بن أبي سفيان رضي الله عنه އާއި ރޫމީންނާ ދެމެދު عهد އޮތް ކަމުގައިވިއެވެ. معاوية رضي الله عنه ލަޝްކަރާއިގެން އެމީހުންގެ ބިންތަކާ ދިމާލަށް ވަޑައިގަންނަވިއެވެ. އަދި عهدގެ މުއްދަތު ހަމަވާއިރަށް އެމީހުންނާ ހަނގުރާމަ ކުރެއްވުމަށެވެ. ދެން މީހަކު އަސްއެއް މަތީގައި ނުވަތަ برذون އެއްގެ (އަސްބާއި، އަދި ހިމާރާއި ދެމެދުގައިވާ ޖަނަވާރެކެވެ.) މަތީގައި ދުއްވާފައި އައެވެ. އޭނާ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވަމުންދަނީ الله أكبر އެވެ. الله أكبر އެވެ. عهد އަށް ވަފާތެރިވާށެވެ! އަދި غدر ވެރި ނުވާށެވެ! އެމީހުން އެދިމާލަށް ބަލާ އިރު އެއީ عمرو بن عبسة رضي الله عنه އެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަރިހަށް ފޮނުއްވަވައި معاوية رضي الله عنه ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު رسول الله صلى الله عليه وسلم حديث ކުރައްވަނިކޮށް އަޑުއައްސަވާފީމެވެ. "އެއްވެސް މީހަކާ އެކަން ބަޔަކާ އެކުގައި عهد އޮތް ވާނަމަ އޭގެ މުއްދަތު ހަމަވަންދެން އޭގެ އެއްވެސް شرط އޮތް ހުރަކައިވެސް ނުކުރާށެވެ! އަދި އުވާވެސް ނުލާށެވެ! އެމީހުންގެ ކިބައިން ޚިޔާނާތްތެރި ކަމެއް ފާޅުވެފާނެކަމުގެ ބިރު ހިފާނަމަ އެ عهد އުވާލާކަން އެމީހުންނަށް އަންގާށެވެ!" އެހިނދު معاية رضي الله عنه އަނބުރާ ވަޑައިގަންނަވިއެވެ.

މި حديث ގެ شرح ގައި الخطابي ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތުގައި عمرو بن عبسة رضي الله عنه ދެކެވަޑައިގަންނަވާ ގޮތުގައި معاوية رضي الله عنه، عهد ގެ މުއްދަތު ހަމަވުމުގެ ކުރިން އެމީހުންގެ ތަނާ ދިމާލަށް عهد ގެ ދުވަސްވަރު ވަޑައިގެންނެވުމާއި، މުއްދަތު ހަމަވުމުން ބަލަހާ ދެން ނިންމާލާފައިވާ ކަން ޚަބަރުނުދީ ނޭނގޭކަމުގައިވާނަމަ، އެމީހުން ހިފުމަ ދަތުރުކުރުމުން ކުރިން ބަލަހާ ދަތުކުރީއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާ ގޮތުގައި غدر ވެރިވުމެކެވެ.[7]

مراجع:

1- الأنفال: 56

2- البخاري 34.

3- البخاري 3178.

4- البخاري 3179.

5- البخاري 3180.

6- الترمذي 1580. أبو داود 2759.

7- ބައްލަވާ معالم السنن للخطابي مع سنن أبي داود 191/3.

www.islaameenoor.com